

KABAHATLER KANUNU KAPSAMINDA YARGI YERİ BELİRSİZLİKLERİNE KARŞI NORMATİF VE HESAPLAMALI BİR ÇÖZÜM: YAPAY ZEKÂ TEMELLİ BİR SINIFLANDIRMA SİSTEMİ

ÖZ

Uyuşmazlık Mahkemesi'nin Kabahatler Kanunu çerçevesindeki içtihatlarında yer yer gözlemlenen yaklaşım farklılıkları, görevli yargı yerinin tespitinde sistematik bir ölçüt geliştirmenin önemini ortaya koymaktadır. Bu anlamıyla bu çalışma, Kabahatler Kanunu kapsamında görevli yargı yerinin belirlenmesinde ortaya çıkan belirsizliklere çözüm önerisi sunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Uyuşmazlık Mahkemesi kararları doğal dil işleme teknikleriyle analiz edilmiş; kavramsal ağ haritaları ve kelime bulutu görselleştirmeleri aracılığıyla karar metinlerinde öne çıkan kavramlar ve ilişkileri incelenmiştir. Ardından, kararlar BERT modeli ile sınıflandırılmış ve %96 doğruluk oranıyla görevli yargı kolu tahmin edilmiştir. Geliştirilen sistem, hâkimlerin karar süreçlerine yardımcı olabilecek nitelikte bir yapay zekâ temelli karar destek aracı olarak önerilmektedir. Ancak bu sistemin yalnızca destekleyici nitelikte kullanılması, karar verici iradeyi ikame etmemesi gereklidir. Sonuç olarak, yapay zekâ uygulamalarıyla desteklenen bu yaklaşım, yargı kararlarında tutarlılık, öngörülebilirlik ve adaletin güçlendirilmesi bakımından önemli bir potansiyel taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uyuşmazlık Mahkemesi, Kabahatler Kanunu, Görevli Yargı Yeri, Hukukta Yapay Zekâ Kullanımı, Karar Destek Sistemi

ABSTRACT

The differences of approach observed in the case law of the Court of Disputes within the framework of the Infringement Law reveal the importance of developing a systematic criterion in determining the competent jurisdiction. In this sense, this study aims to propose a solution to the uncertainties arising in the determination of the competent jurisdiction under the Infringement Law. In this context, the decisions of the Court of Disputes were analyzed with natural language processing techniques; the prominent concepts and their relationships in the decision texts were examined through conceptual network maps and word cloud visualizations. Then, the decisions were classified with the BERT model and the jurisdiction was predicted with 96% accuracy. The developed system is proposed as an artificial intelligence-based decision support tool that can help judges in their decision processes. However, this system should only be used as a supportive tool and should not substitute the decision-making will. As a result, this approach supported by artificial intelligence applications has a significant potential in terms of strengthening consistency, predictability and justice in judicial decisions.

Keywords: Court of Disputes, Infringement Law, Place of Jurisdiction, Use of Artificial Intelligence in Law, Decision Support System.

GİRİŞ

Türkiye'de yargı kolu ayrımı, 1982 Anayasası'nın 125. ve 158. maddeleri uyarınca adli ve idari yargı olmak üzere kategorize edilmiş; bireylerin hak arama özgürlüğü kapsamında hangi

uyuşmazlıkların hangi yargı koluna götürülebileceği yasayla belirlenmiştir¹. Ancak bu anayasal çerçevenin, her somut olayda yargı yolunun açık ve tartışmasız biçimde belirlenmesine yetmediği durumlarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Özellikle idari nitelikli eylemlerin kabahat hâline dönüşmesi ve özel kanunlarla düzenlenmiş alandaki ihlallerin Kabahatler Kanunu'na uygunluk taşıyıp taşımadığı konusundaki tartışmalar, yargı yolu belirleme sürecinde uygulama karmaşasına neden olmaktadır².

2005 yılında yürürlüğe giren 5326 sayılı Kabahatler Kanunu, hafif derecedeki hukuk ihlallerini cezalandıran yeni bir idari yaptırım rejimi ortaya koymuştur³. Bu rejimin temel amacı, hukuk ihlallerine hızlı, etkin ve ölçülü müdahale edilmesini sağlamaktır⁴. Ancak Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra özel kanunlarda bu sisteme paralel uyarlamalar yapılmamış, hangi kabahatin hangi yargı kolunun görev alanına girdiği netleştirilememiştir. Bu durum, aynı türden kabahat fiilleri hakkında farklı mahkemelerde yargılama yapılmasına, aynı konuda adli ve idari yargının paralel ve çelişkili kararlar vermesine neden olmuştur.

Görev uyuşmazlıklarının çözümü için anayasal bir organ olan Uyuşmazlık Mahkemesi (UYM) devreye girmekte, adli ve idari yargı mercileri arasında çıkan görev çatışmalarına nihai karar vermektedir. Ne var ki, UYM'nin kararları da çoğu zaman üyelerin farklı gerekçeleri nedeniyle yeknesaklık içermemekte, bazı kararlar yalnızca somut olayla sınırlı tutulurken bazıları normatif etkisi olan içtihat niteliğinde değerlendirilmektedir. Bu da mahkemenin kararlarının bağlayıcılığına ve hukuki yönlendiricilik kapasitesine dair doktriner tartışmalara yol açmaktadır⁵.

Bu çalışmada, UYM tarafından Kabahatler Kanunu çerçevesinde verilmiş olumsuz görev uyuşmazlığı kararları özelinde, olayların özelliklerine göre hangi yargı kolunun görevli olduğuna dair öngöründe bulunabilecek bir yapay zekâ destekli sınıflandırma modeli önerilmektedir. Doğal dil işleme teknikleri kullanılarak karar metinlerinin analiz edilmesi, görevli yargı kolunun belirlenmesinde hangi kavramların belirleyici olduğu, mahkeme gerekçelerinde öne çıkan dilsel yapılar ve normatif vurguların sistematik biçimde çıkarılması amaçlanmaktadır. Elde edilen bulgularla hem görev uyuşmazlıklarının çözümünde içtihat analizine dayalı bir model sunulacak,

1 ÖZBAYKAL Nagihan Tandoğan, **Medeni Yargı İle İdari Yargı Arasındaki Yargı Yolu Ve Hüküm Uyuşmazlıkları**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s.22-23; GÖZLER Kemal, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, 23. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2019; KAPLAN Gürsel, **İdari Yargılama Hukuku**, 3. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2018; ERKEÇ Hidayet, **İdari Yargıda İlk İnceleme ve Görev**, (Yayınlanmamış YL Tezi), Ankara, 2006, s.16; İNCEOĞLU Sibel, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı**, 1.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2002, s. 105; TOPUZ Nurdane "Görev Uyuşmazlıklarının Çözümü İçin Uyuşmazlık Mahkemesi'ne Yapılacak Başvurular", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, S.2, Ankara, 2013, s.163; YENİAY Lokman "Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Yargı Aynılığı Sistemi Üzerine Bir İnceleme", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 26, S.1, İstanbul, 2020, s.162; KAYABAŞI Sadi, **İdari Yargının Görev Alanında Kabahatler Kanunu İle Meydana Gelen Değişiklikler**, (Yayınlanmamış YL Tezi), İstanbul, 2010, s.5-6.

2 AKTAŞ Gülsüm "Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarında İdari Yargının Görev Alanı Ölçütleri (Belirlenebilir Mi?)". **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, S.5, Ankara, 2015, s.2-3; Kabahatler Kanunu çerçevesinde görevli yargı yeri sorunu için bkz: ERASLAN Yunus ve Ayşegül ÇOBAN ATİK, "Yargı Kararları Işığında İdari Yaptırımlarda Görevli Yargı Yeri Sorunu", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C.1, S. 41, Ankara, 2020, s.151-86.

3 KULA Ayşegül, Kabahatler Kanunu'nun Genel Hükümleri, **TBB Dergisi**, S.140, Ankara, 2019, s.44.

4 BARDAKCI Mehmet Akif, **Kabahatler Kanununa Göre İdari Para Cezaları ve İdari Para Cezalarının Yargısal Denetimi**, (Yayınlanmamış YL Tezi), İstanbul, 2006, s.124.

5 Konu ile ilgili yapılmış çalışmalarda çelişkili olduğu ifade edilen yüksek mahkeme kararları bulunmaktadır. Bunlar için bkz: ERASLAN ve ÇOBAN ATİK; CİN Mehmet Onursal "Kabahatler Hukukunda Başvuru Kanun Yolu", **SÜHFD**, C. 32, S.3, Konya, 2024, s. 1459-1491; KAYABAŞI.

hem de gelecekte hukukçulara yardımcı olabilecek bir “karar destek aracı”nın hukuki ve teknik temelleri atılacaktır.

I. KABAHAHLER KANUNU KAPSAMINDA GÖREV BELİRSİZLİĞİ

A. Uyuşmazlık Mahkemesi'nin Görevi ve Görev Uyuşmazlıklarına Başvuru Yolları

Bir hukuk sisteminde birden fazla yargı düzeni (kolu) bulunması durumunda, bir davanın bu yargı düzenlerinden hangisinde görüleceği konusunda uyuşmazlıkların çıkması muhtemeldir⁶. Türkiye'de adli ve idari olmak üzere iki ayrı yargı düzeni mevcuttur. Bu yargı kolları arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözmekle görevli bağımsız bir yüksek mahkeme olan UYM, bu tür uyuşmazlıkları karara bağlayarak tıkanan hukuki yolu tekrar açar, hak arama özgürlüğünün önündeki engeli kaldırır ve hak sahibinin hakkına ulaşmasını sağlayarak hukuk devleti ilkesine hizmet eder⁷.

UYM'nin çözümlediği başlıca uyuşmazlık türleri “olumlu görev uyuşmazlığı çıkarma”, “olumlu görev uyuşmazlığı”, “olumsuz görev uyuşmazlığı” ve “hüküm uyuşmazlığı”dır⁸. UYM, kamu gücü, kamu hizmeti, kamu kanunu, idari işlem, idari eylem, idari sözleşme ve kanunla belirlenmiş yargı kolu gibi birçok ölçütü görev uyuşmazlıklarında kullanır. İdarenin kamu gücünü kullanarak yaptığı işlemlerden doğacak uyuşmazlıklar genellikle idari yargının, özel hukuk kişisi gibi hareket ettiği durumlarda ise adli yargının görev alanına girer. Ancak bu ölçütlerin kullanımında kesinlik bulunmadığı gibi, aynı olayda birden çok ölçütün kullanıldığı veya farklı tarihlerdeki benzer olaylarda verilen kararların farklı ölçütlere dayandığı görülebilmektedir⁹.

B. Kabahatler Kanunu'nda Başvuru Kanun Yolları

Kabahatler, “insan ve toplum vicdanında fazla derin yankı uyandırmayan hafif fiillerin” cezalandırılmasının yürütmeye bırakılması amacıyla, suç olmaktan çıkarılarak idari yaptırımlara tabi kılınan eylemlerdir¹⁰. Sanayileşme ve köyden kente göçün artmasıyla birlikte toplu yaşamın getirdiği yeni hukuka aykırı eylemler, yargının iş yükünü artırmadan etkin mücadele edebilmek amacıyla kabahat olarak düzenlenmiştir. Suçlar karşılığında hapis veya adli para cezası öngörülürken, kabahatler karşılığında idari yaptırımlar (idarî para cezası ve/veya idari tedbir) öngörülmüştür¹¹. Bu ayırım, uygulanacak kanunlar açısından önem taşır.

İdari yaptırımlar, ihlal ve yaptırımı içermelerinden ötürü temel hak ve hürriyetlere müdahalede bulunabilir; bu nedenle yasal bir temele sahip olmaları gerekir¹². İdari yaptırım kararlarında

6 ÇAĞLAYAN Ramazan, **İdari Yargılama Hukuku**, 16.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024, s.76, (“İdari Yargılama”).

7 ÇAĞLAYAN, İdari Yargılama, s.166.

8 ÇAĞLAYAN, İdari Yargılama, s.168.

9 Uyuşmazlık Mahkemesinin idari yargı yerlerinin belirlenmesinde kullandığı ölçütler ve buna dair doktriner tartışma için bkz: AKTAŞ, s.6-35.

10 KULA, s.46; Ayrıca Kabahatler Kanunu çerçevesinde idari yaptırım terimi ile ilgili tartışmalar için bkz: KORKUT Levent ve Cengiz OTACI, **Türk Kabahatler Hukuku**, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s.23-27 ve OĞURLU Yücel, **İdari Yaptırımlar Karşısında Yargısal Korunma**, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000, s.19-22.

11 YILMAZ Cihat, **5326 Sayılı Kabahatler Kanunu Uyarınca Mahkemelerin ve Cumhuriyet Savcılarının İdari Yaptırım Uygulaması**, (Yayınlanmamış YL Tezi), Kocaeli, 2023, s.9.

12 KURT Hayrettin, “İdari Yaptırımlara Karşı Güvenceler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.18, s.1, Ankara, 2014, s.132; BARDAKCI, s.35.

yasallık, kusur, cezaların şahsiliği, ölçülülük ve non bis in idem (ayrı fiilden dolayı iki kez yaptırım uygulanmaması) ilkeleri, yaptırımın maddi ögesinin hukuka uygun olmasını sağlayan araçlardır¹³.

İdari yaptırım uygulama yetkisi kural olarak idari makamlara tanınmıştır. Ancak Kabahatler Kanunu'nun 23 ve 24. maddeleri uyarınca Cumhuriyet savcıları ve mahkemeler de idari yaptırım kararı verme yetkisine sahiptir. Cumhuriyet savcısı, yürüttüğü soruşturma sırasında konusuyla ilgisiz bir kabahat tespit ettiğinde veya soruşturma konusu eylemin suç değil kabahat oluşturduğu anlaşıldığında idari yaptırım kararı verebilir veya durumu mülki idare amirliğine bildirebilir. Mahkemeler ise kovuşturma sırasında eylemin suç değil kabahat oluşturduğunu tespit ederse beraat kararı vererek idari yaptırım kararı verebilir. Bu yetkinin verilmesindeki amaç, işin uzatılmasını önlemek ve süratle bitirmektir¹⁴.

Kabahatler Kanunu'nun 27. maddesine göre, idari para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım kararlarına karşı, kararın tebliği veya tefhiminden itibaren on beş gün içinde sulh ceza hâkimliğine başvurulabilir. Bu süre içinde başvuru yapılmaması halinde karar kesinleşir. Başvuru, idari para cezasının yerine getirilmesini kendiliğinden durdurur; yürütmenin durdurulması kararı alınmasına gerek yoktur¹⁵.

Sulh ceza hâkimliği tarafından yapılan ön incelemede yetki, süre ve salâhiyet denetimi yapılır¹⁶. Maddi gerçeğin aranması esastır¹⁷ ve ilgilinin kabahati işlediği şüpheye yer verilmeyecek şekilde ispat edilmelidir¹⁸. İdari yaptırım uygulayan idarenin ispat yükünü taşıması gerektiği görüşü de mevcuttur¹⁹. Hâkim, başvuruyu incelerken tanık dinleyebilir, bilirkişi raporu alabilir ve keşif yapabilir²⁰.

C. Uyuşmazlık Mahkemesi'nin Bu Konudaki Kararları ve Çelişkileri

Kabahatler Kanunu'nun Anayasa Mahkemesi (AYM)'nin iptal kararı sonrasında yeniden düzenlenmesine rağmen, idari yaptırımlara karşı yargı yolu başvurularında hangi yargı kolunun görevli olduğu konusunda idari yargı ile adli yargı mercileri arasında çok sayıda görev uyuşmazlığı çıkmaktadır. Bu uyuşmazlıklar, UYM tarafından çözümlenmektedir²¹.

UYM'nin kararlarında idari yargının görev alanı için kullanılan ölçütlerde (kamu gücü, kamu hizmeti, kamu kanunu vb.) bir kesinlik olmaması ve aynı olayda birden çok ölçütün kullanılması

13 KURT, s.171

14 YILMAZ, S.72; GÜNDÜZ Fatma Ebru ve Hakan GÜNDÜZ "Kabahatler Kanunu'na Göre Cumhuriyet Savcısı ve Mahkemenin İdari Yaptırım Kararı Verme Yetkisi", **Adalet Dergisi**, S.68, Ankara, 2022, s.127; Ancak bu konuda farklı düşüncelerde bulunmaktadır. Muharrem CİVAN, Kabahatler Kanunu'nun anılan maddelerinin soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcılığının, kovuşturma aşamasında ise ceza mahkemelerinin iş yükünü arttırdığını belirtmiştir (CİVAN Muharrem, "Kabahatler Kapsamında Yargı Erkinin İdari Yaptırım Kararı Verme Yetkisi", **AHBVÜ Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.28, S.4, Ankara, 2024, s.525).

15 BARDAKCI, s.84, s.125.

16 CİN, s.1471; KAHVECİ Muhammet. "İdari Yaptırım Kararlarına Karşı Kabahatler Kanunu'nda Düzenlenen Kanun Yollarına İlişkin Bir İnceleme", **İstanbul Hukuk Mecmuası**, C.82, S.2, İstanbul, 2024, s.632.

17 BARDAKCI, s.109.

18 CİN, s.1477.

19 CİN, s.1477.

20 CİN, s.1476.

21 ERASLAN ve ATİK, s.160.

veya farklı tarihlerdeki benzer olaylarda farklı ölçütlere dayanılması eleştiri konusu olmuştur²². Örneğin, UYM'nin bir konuda adli yargının görevli olduğuna dair çok sayıda karar vermesine rağmen, Danıştay'ın aynı konuda idari yargının görevli olduğu yönünde kararlar vermeye devam etmesi dikkat çekicidir²³.

Bu durum, özellikle Kabahatler Kanunu kapsamındaki idari para cezaları ve diğer idari yaptırımların yargısal denetimi konusunda yargı kolları arasında derin çelişkiler yaratmaktadır²⁴. AYM de idari nitelikteki bir uyuşmazlığın adli yargıya verilmesini Anayasa'ya aykırı bulmasa da, bunun haklı gerekçelerle ve kamu yararı gözetilerek yapılması gerektiğini vurgulamıştır²⁵. Ancak aynı idari işlemle tesis edilen yaptırım kararlarından birinin idari yargının görevine, diğerinin ise adli yargının görevine dahil olmasının kamu yararına aykırılık oluşturacağı da belirtilmiştir²⁶.

Bu içtihat farklılıkları sadece farklı yargı kolları arasında değil, aynı yargı kolu içindeki yüksek mahkemelerin (Yargıtay ve Danıştay) farklı daireleri arasında da gözlemlenmektedir. Yüksek mahkemelerin içtihatlarında süregelen farklılıkların giderilmesini sağlayacak mekanizmaların işletilmemesi, hukuki güvenliği ortadan kaldırmaktadır²⁷.

D. UYM Çelişkilerinin Adil Yargılanma Hakkı ve Temel Hak ve Özgürlükler Üzerindeki Etkisi

Mahkeme kararlarındaki istikrarsızlık ve çelişkiler, bireyler açısından hukuki belirliliği ve öngörülebilirliği ortadan kaldırmaktadır. Hukuki güvenlik ilkesi, yargı kararlarında belirli bir istikrarın ve tutarlılığın sağlanmasını bekler²⁸. Aksi takdirde, davanın sonucu bir daireye düşmesi halinde onanacak, başka bir daire tarafından incelenmesi durumunda ise bozulacak gibi ihtimale dayalı ve birbirine zıt sonuçlar ortaya çıkabilir. Bu durum, toplumun yargı sistemine ve mahkeme kararlarına duyması beklenen güvene zarar vermektedir²⁹.

Hukuki belirsizlik ve öngörülemezlik, temel hak ve özgürlüklerin korunabilmesi için hem norm düzeyinde hem de idari ve yargısal uygulamada sağlanması gereken unsurlardır. Özellikle içtihat farklılıklarını giderecek bir mekanizmanın bulunmaması ya da var olan mekanizmanın hiç veya gereği gibi işletilmemesi, adil yargılanma hakkının ihlaline yol açmaktadır³⁰. Avrupa İnsan Hakları

22 AKTAŞ, s.6-35

23 UYM, Danıştay'ın aksine, sürücü belgesinin süreli olarak geri alınması, işyerinin 4207 sayılı Kanunun 5. maddesi uyarınca süreli olarak kapatılması, 1608 sayılı Kanun uyarınca süreli araç bağlama yaptırımlarında sulh ceza hâkimliklerinin görevli olduğuna karar vermektedir (ERASLAN ve ATİK, s.171).

24 KAHVECİ, s.613; KAYABAŞI, s.79

25 Anayasa Mahkemesi bu kararında haklı neden ve kamu yararının bulunduğu durumlarda idari yargıya tabi olması gereken uyuşmazlığın adli yargıda görülebileceğine ve uyuşmazlıkların yaygın olan sulh ceza mahkemelerinde görülecek olmasının hak arama özgürlüğü açısından da olumlu olduğuna hükmetmiş ve davayı reddetmiştir AYM, E. 2007/115, K. 2009/80, T. 11.06.2009 (KULA, s. 53).

26 BARDAKCI, s.104.

27 YILMAZOĞLU Yunus Emre "İçtihat Farklılıklarının Temel Hak Ve Özgürlükler Yönünden Değerlendirilmesi". **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, s.13, Ankara, 2019, s.552.

28 TAŞDELEN, Okan. "Çelişkili Yargı Kararlarının Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi". **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, S.7, Ankara, 2016, s.998.

29 YILMAZOĞLU, s.553, 554, 592, 594.

30 YILMAZOĞLU, s.560.

Mahkemesi (AİHM), yüksek mahkemelerin içtihatlarındaki çelişkileri çözme rolünü vurgulamış³¹ ve hukuki tutarsızlığın hukuk güvenliğine zarar vermeden tahammül edilebileceği bir zaman olduğunu ancak bu durumun sürekli olmaması gerektiğini belirtmiştir³².

UYM kararlarının çokluğu, yargı yolunun tespitinde karışıklığa yol açtığını göstermektedir³³. Bu tür karmaşa, yargıya erişim sorununu ortaya çıkarabilmekte ve vatandaşların nerede dava açacaklarını bilememelerine neden olarak hak arama özgürlüğü ve hukuk devleti ilkesiyle çelişmektedir³⁴. AİHM, yargılamanın adilliklerini etkileyecek keyfilik bulunmadığı sürece ulusal mahkemelerin içtihat farklılıklarına müdahale etmemesi gerektiğini belirtirken³⁵, içtihat farklılıklarını giderecek mekanizmaların etkin işletilmesi gerektiğini de vurgulamıştır³⁶. AYM de benzer şekilde, içtihat farklılıklarının giderilmesi için devletin mekanizma kurma ve bunu etkin şekilde işletme yükümlülüğüne işaret etmiştir³⁷.

Uyuşmazlık Mahkemesi kararlarının sayıca fazlalığı, görevli yargı kolunun tespiti konusunda sistematik bir belirsizliğe işaret etmektedir. Her ne kadar Kabahatler Kanunu ve ilgili anayasal düzenlemelerle idari yaptırımlara ilişkin yargı yolu belirlenmiş görünse de, görev kurallarının yeknesaklıktan uzak ve özensiz biçimde düzenlenmiş olması, uygulamada ciddi görev uyuşmazlıklarına ve buna bağlı hak kayıplarına yol açmaktadır.

Türkiye’de görevli yargı kolunun tespiti konusunda yaşanan belirsizlikler, özellikle Kabahatler Kanunu kapsamında verilen idari yaptırımların yargısal denetiminde adli ve idari yargı mercileri arasında derin görev uyuşmazlıklarına yol açmaktadır. UYM, bu uyuşmazlıkları çözmekle görevli yüksek mahkeme olarak kritik bir rol üstlenmektedir. Ancak UYM’nin kararlarında kullanılan ölçütlerin (kamu gücü, kamu hizmeti, idari işlem vb.) hem olaydan olaya değişmesi hem de aynı

31 AİHM, yargılamaların adil idaresi ilkesinin katı bir içtihat tutarlılığı gerekliliğini dayatmadığını da kabul etmektedir. İchtihadın değişmez nitelikte olmaması, aksine, özünde kademe kademe gelişen nitelikte olması sebebiyle AİHM, adaletin iyi yönetimi ilkesinin katı bir içtihat tutarlılığı gerekliliğini dayatmasının düşünülmeceğini değerlendirmektedir. (bkz, Unédic/Fransa, B. No: 20153/04, 18/12/2008, § 73; Atanasovski/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, B. No: 36815/03, 14/1/2010, § 38) (YILMAZOĞLU, s.561.)

32 AİHM ile aynı düşüncede olan AYM; Türkan Bal [GK], B. No: 2013/6932, 6/1/2015 tarihli kararında, mahkemelerin yerleşik içtihatlarındaki ayrışma halinde makul bir açıklama getirmeleri hakkında şu hususları belirtmiştir: Mahkeme içtihatlarındaki değişme yargı organlarının takdir yetkisi kapsamında kalmakta olup, böyle bir değişiklik özü itibarıyla, önceki çözümün tatminkar bulunmaması anlamına gelir (Aynı yöndeki AİHM kararı için bkz. S.S.Balıkçışme Beldesi Tarım Kalkınma Kooperatifi ve Diğerleri/Türkiye, B. No: 3573/05 ... 17293/05, 30/11/2010, § 28). Ancak, aynı hususta daha önce çıkan kararlardan farklı bir hüküm kurulması halinde, mahkemelerce, bu farklılaşmaya ilişkin makul bir açıklama getirilmesi gerekmektedir (Aynı yöndeki AİHM kararı için bkz. Stoilkovska/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, B. No: 29784/07, 18/7/2013, § 49).

33 ERASLAN ve ÇOBAN ATİK, s.160; KAYABAŞI, s.79.

34 AYM, 2019/35 E., 2019/53 K. sayı ve 26/06/2019 tarihli kararı: Hukuk devletinin temel unsurlarından biri de belirlilik ilkesidir. Bu ilkeye göre yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuca yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup birey, kanundan belirli bir kesinlik içinde hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini verdiğini bilmesini zorunlu kılmaktadır. Birey ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörebilir ve davranışlarını ayarlayabilir. Hukuki güvenlik ilkesi, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

35 YILMAZOĞLU, s.562, 563, 586.

36 TAŞDELEN, s.1018.

37 YILMAZOĞLU, s.573.

olay türünde farklı tarihlerde farklı yorumlar yapılması, yargılamada hukuki belirliliği zedelemekte ve hak arama özgürlüğünü tehdit etmektedir. Bu içtihat ayrılıkları, bireylerin adil yargılanma hakkını zedelemekte, hukuk güvenliğini tehlikeye atmakta ve hukuk devleti ilkesine zarar vermektedir.

Tüm bu sorunlar, görev uyuşmazlıklarının çözümünde sistematik, tutarlı ve öngörülebilir bir yaklaşımın eksikliğini ortaya koymaktadır. Bu noktada, yargı kararlarının bütüncül biçimde analiz edilerek örüntülerinin ortaya konması ve sınıflandırılması, yapay zekâ destekli karar destek sistemleriyle mümkün olabileceği kanaatindeyiz. Nitekim doğal dil işleme ve makine öğrenmesi teknikleriyle geliştirilen modeller, UYM'nin kararlarını yüksek doğruluk oranlarıyla sınıflandırabilmekte³⁸, görevli yargı kolunun tahmin edilmesini sağlayarak mahkemelerin yükünü hafifletmekte ve hukuki öngörülebilirliği artırmaktadır³⁹. Bu doğrultuda, UYM kararları üzerine kurulu yapay zekâ sistemleri, içtihat tutarsızlıklarının azaltılmasında ve yargı sistemine duyulan güvenin güçlendirilmesinde bir karar destek sistemi görevi görebilir.

II. YAPAY ZEKÂ İLE ÖNGÖRÜ MODELİ

Yargı sistemindeki karmaşıklık ve iş yükünü azaltmak, hukuki belirliliği artırmak ve adalete erişimi kolaylaştırmak için yapay zekâ teknolojilerinden yararlanılması potansiyeli bulunmaktadır⁴⁰. Yapay zekâ, bilgisayar sistemlerinin insan müdahalesi olmaksızın belirli görevleri yerine getirme ve çeşitli sorunlara çözüm üretme kapasitesine sahip olmasıyla ilgili bilimsel çalışmaları kapsamaktadır. Hukuk alanında yapay zekâ uygulamaları, yargı kararlarındaki subjektif yaklaşımları azaltma, yargı mercilerinin üzerindeki iş yükünü hafifletme, mevcut kaynakları daha etkin kullanma ve adaletin sağlanmasında daha dengeli ve etkili bir yapının inşasına katkı sunma potansiyeline sahiptir⁴¹.

Yapay zekâ teknolojileri, yargılama süreçlerinde üstlendikleri işlevsel roller doğrultusunda çeşitli sistem türlerine ayrılmaktadır. Bu sistemlerden ilki, hâkime yardımcı yapay zekâ uygulamalarıdır; bu tür uygulamalar, hukuki belge analizi, yargısal eğilimlerin tespiti, dava öncesi hazırlık süreçleri ve metinlerin dilsel sadeleştirilmesi gibi görevlerde kullanılmakta, böylece karar alma süreçlerini desteklemektedir. İkinci tür, karar taslağı oluşturan yapay zekâ sistemleridir; bu sistemler, benzer vakalara ilişkin içtihatları temel alarak örnek karar metinleri üretmekte, hâkim ise bu taslak üzerinde mutlak bir takdir yetkisine sahip olarak nihai kararı şekillendirmektedir. Özellikle idare

38 Doktora tez çalışmamızda UYM'nin olumsuz görev uyuşmazlığına dair 6020 tane kararı yapay zeka yöntemleriyle bilgisayara öğretilmiştir. Geliştirmiş olduğumuz model, kararları %87 doğruluk oranıyla tahmin etmiştir. Bkz: GÖRENTAŞ Muhammed Burak, **Yapay Zekâ Yöntemleriyle Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarının Tahmini**, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Bursa, 2023, ("UYM Kararları Tahmini").

39 GÖRENTAŞ Muhammed Burak, **Sanal Yargıç**, 1. Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024, s.39, ("Sanal Yargıç").

40 BİLGİN Hikmet, "Yapay Zekânın Mahkeme Kararlarında Kullanımına Uluslararası Bir Bakış ve Robot Hâkimler Hakkında Düşünceler", **İNÜHFD**, C.13, S.2, Malatya, 2022, s.407.

41 GÖRENTAŞ, Sanal Yargıç, s.10; GÖRENTAŞ, Muhammed Burak "Artificial Intelligence in Law ". **SSD Journal**, C.8, S.41, s.7, 2023, ("AI in Law"); ÇATAL Betül. "Yapay Zekanın Karar Verme Sürecinde Kullanılması". **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.33, S.1, Konya, 2025, s.313.

hukuku ve özel hukuk kapsamındaki tazminat uyuşmazlıklarında bu sistemlerin etkinliği daha belirgin hâle gelmektedir⁴².

Bir diğer kategori ise kararları tahmin eden veya doğrudan karar öneren sistemlerdir; büyük veri ve denetimli makine öğrenmesi algoritmalarına dayalı bu yapılar, geçmiş yargı kararlarından öğrenerek belirli olaylara ilişkin olası sonuçları öngörebilmekte ve hâkime istatistiksel destek sunarak yargılamanın öngörülebilirliğini artırmaktadır⁴³. Her üç sistem türü de, yargı etiği, şeffaflık, denetlenebilirlik ve insan müdahalesinin sınırları bağlamında dikkatli biçimde değerlendirilmelidir.

Yukarıda sınıflandırılan yapay zekâ sistem türleri, yargılama süreçlerinde farklı düzeylerde işlevsel katkılar sunarak yapay zeka destekli kararlar sistemlerinden tam otomatik karar önerilerine kadar geniş bir yelpazede uygulama alanı bulmaktadır. Bu kuramsal çerçevenin ışığında, çalışmanın izleyen bölümünde, UYM'nin Kabahatler Kanunu kapsamındaki kararları yapay zekâ temelli yöntemlerle analiz edilecektir. Analiz sürecinde, daha önce bir akademik kongrede önerilmiş olan ve karar destek sistemleri açısından özgün katkılar sunma potansiyeli taşıyan hibrit yapay zekâ mimarisi⁴⁴ esas alınacaktır. Bu kapsamda, hem veri işleme teknikleri hem de modelleme yaklaşımı ayrıntılı biçimde ele alınarak, teorik temelin uygulamaya nasıl yansıdığı gösterilecektir.

A. Yapay Zekâ Yöntemleriyle Analiz

Yapay zekâ analizinde ilk adım verilerin temin edilmesidir. Bu çalışma için kullanılacak veriler UYM'nin Kabahatler Kanunu çerçevesinde vermiş olduğu kararlar olduğu için bahse konu veriler <https://kararlar.uyusmazlik.gov.tr/> adresinden tarafımızdan yazılmış bir web bot aracılığıyla elde edilmiştir. İkinci adım elde edilen verilerin analize hazır hale gelmesi için veri ön işleme yapılmasıdır. Veriler metinlerden oluştuğu için bahse konu kararlar yine bir yapay zekâ yöntemi olan doğal dil işleme süreçlerinden geçirilmiş ve kararlar analize hazır hale getirilmiştir. Ardından bir yapay zeka yöntemi olan BERT (Bidirectional Encoder Representations from Transformers) analizi⁴⁵ ile kararlar sınıflandırılmıştır. Buna göre bu çalışma kapsamında kullanmış olduğumuz yapay zeka yöntemi %96 doğruluk oranı ile kararları tahmin etmiştir. Bu kararları alırken dikkat

42 Yargılamada yapay zekanın işlevsel kullanım amacına hizmet eden farklı sistem türlerine ilişkin geniş bilgi için bkz: BİRTANE Şermin "Hakime Yardımcı Yapay Zekâ", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 59, s.233-72, Ankara, 2024.

43 Uyuşmazlık Mahkemesi kararları özelinde yapmış olduğumuz çalışmalar için bkz: GÖRENTAŞ, ("Doktora Tezi"); GÖRENTAŞ Muhammed Burak ve Taner UÇKAN, "Makine Öğrenmesi Yöntemleri Kullanılarak Mahkeme Kararlarının Kümeleneşmesi", *Computer Science*, C.8, S.2, Malatya, 2023, s.148-158.

44 GÖRENTAŞ, Muhammed Burak "Türk Hukuk Sistemine Uygun Yapay Zekâ Destekli Hukuki Karar Destek Sistemi: Kuramsal Çerçeve Ve Mimari Öneri", *Academy 5th International Conference on Law And Forensic Sciences*, İzmir, 2025, s.21-27.

45 Mahkeme kararlarını tahmin eden birçok yapay zeka modeli geliştirilmiştir. Bu geliştirilen modeller için bkz: GÖRENTAŞ, Doktora Tezi. Doktora çalışmamızdan sonra yeni geliştirilen BERT modeli ile ilgili çalışma için bkz: GRECO C.M. ve A, TAGARELLİ "Bringing order into the realm of Transformer-based language models for artificial intelligence and law". *Artif Intell Law*, S.32, 2024, s.863-1010, <https://doi.org/10.1007/s10506-023-09374-7>.

ettiği kelimelerin neler olduğu kavramsal ağ analizi⁴⁶ ve kelime bulutu⁴⁷ görseli ile gösterilmiştir⁴⁸. Bu görseller, kararlar alınırken hangi ölçütlerin kullanıldığını göstermesi bakımından da önemlidir.

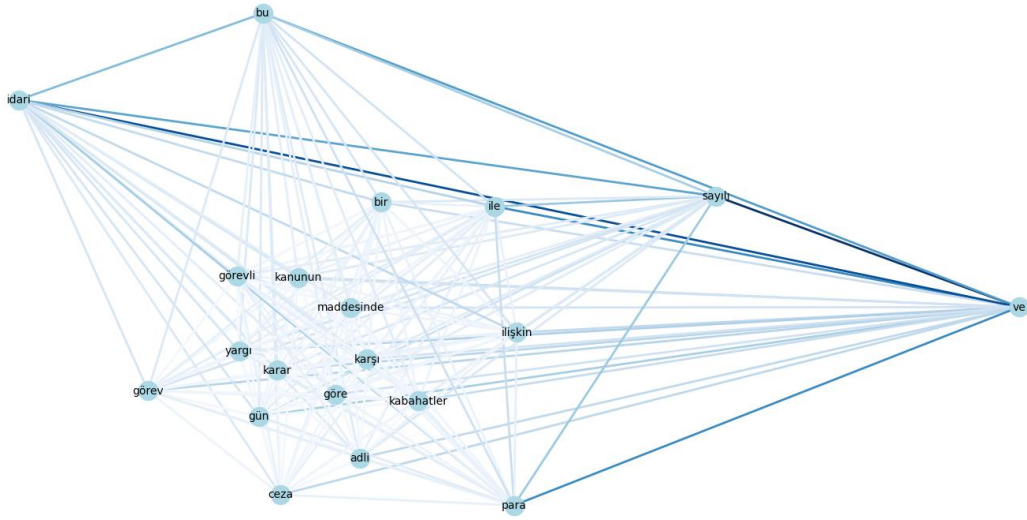
1. Kavramsal Ağ Analizi ve Kelime Bulutu ile Ölçüt Önerisi: İdari ve Adli Kararların Karşılaştırılması

Uyuşmazlık Mahkemesi'nin Kabahatler Kanunu bağlamında verdiği kararlar üzerinde yapılan kavramsal ağ ve kelime bulutu analizleri, kararların dilsel yapısına ve tematik yoğunluklarına ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. Bu bağlamda, hem adli hem de idari yargı yerini görevli bulan kararlarda kullanılan metinlerin karşılaştırmalı çözümlemesi, UYM'nin tutumunun sistematik bir ölçüte dayanmadığını ve kavramsal kümelenme bakımından yeknesaklıktan uzak olduğunu göstermektedir.

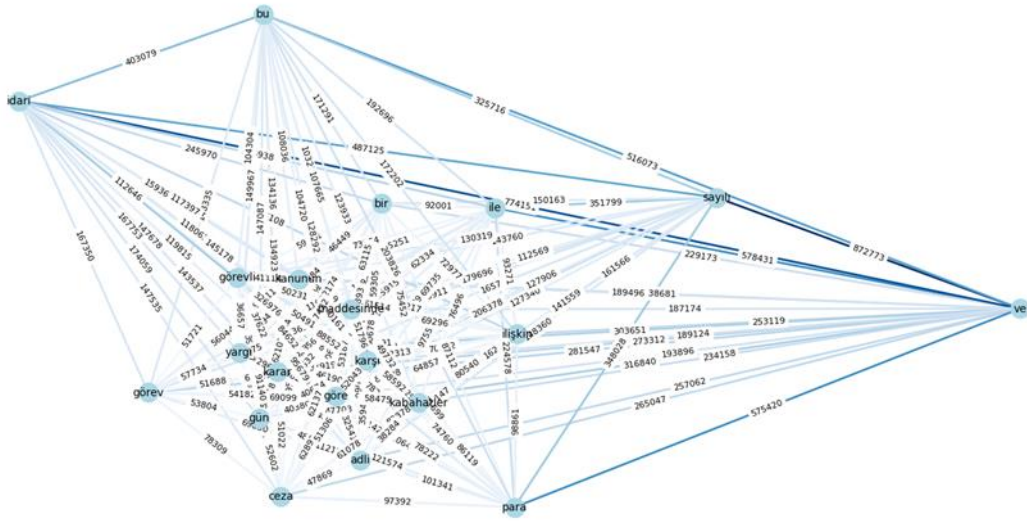
46 Kavramsal ağ analizi, büyük ölçekli metinlerde yer alan kelimeler arasında, aynı cümlede, paragrafta ya da belgede birlikte kullanılma durumlarına dayalı olarak kurulan eş-zamanlılık ilişkilerini temel alan bir analiz yöntemidir. Bu yöntemde, sık birlikte geçen kelimeler arasında anlamlı bir bağ olduğu varsayılır ve bu ilişkiler, ağ (graf) teorisi kullanılarak görselleştirilir. Kelimeler düğüm (node) olarak temsil edilirken, bu kelimeler arasındaki birlikte geçme sıklığına bağlı olarak kenarlar (edge) oluşturulur. Böylece, metinlerin altında yatan anlamsal yapı, merkezî kavramlar, tematik kümelenmeler ve kavramsal etkileşim örüntüleri analiz edilebilir hale gelir. Teknik bilgi için aşağıdaki çalışmalara bkz: STANISZ Tomasz, Jarosław KWAPIEŃ ve, Stanisław DROŹDŹ, "Linguistic data mining with complex networks: A stylometric-oriented approach", **Information Sciences**, 2019, S.482, s.301-320, arXiv:1808.05439; CENEK Martin, Rowan BULKOW, Eric PAK, Levi OYSTER, Boyd CHİNG ve Ashika MULAGADA, "Semantic Network Analysis Pipeline—Interactive Text Mining Framework for Exploration of Semantic Flows in Large Corpus of Text", **Applied Sciences**, C.9,S.24, 2019, s.5302, <https://doi.org/10.3390/app9245302>; LAMBA Manika, Margam MADHUSUDHAN, (2022). "Network Text Analysis", In: **Text Mining for Information Professionals**. Springer, s.139-172, https://doi.org/10.1007/978-3-030-85085-2_5; FUDOLİG Mikaela Irene, Thayer ALSHAABİ, Michael V. ARNOLD, Christopher M. DANFORTH, Peter SHERİDAN DODDS "Sentiment and structure in word co-occurrence networks on Twitter", **Applied Network Science**, C.7, S.1, 2022, s.1-27; TOHALİNO Jorge A. V., Thiago C. SİLVA, Diego R. AMANCİO, "Using virtual edges to extract keywords from texts modeled as complex networks". **arXiv preprint**, 2022, arXiv:2205.02172.

47 Kelime bulutu, metinlerdeki kelimelerin frekansını görselleştiren, metinde en sık geçen kelimeleri font büyüklüğüyle vurgulayan analiz aracıdır. Boyutu büyük ve dikkat çeken kelimeler, metinde daha yüksek sıklıkta yer alır. Bu yöntem, özellikle metinlerdeki ana temaları hızlıca tanımlamak ve görsel bir özet elde etmek için sıkça kullanılır. Teknik bilgi için aşağıdaki çalışmalara bkz: SKEPPSTEDT Maria, Magnus AHLTORP, Kostiantyn KUCHER ve Matts LİNDSTRÖM, "From word clouds to Word Rain: Revisiting the classic word cloud to visualize climate change texts", **Information Visualization**, C.23 S.3, 2024, s.217-238 <https://doi.org/10.1177/14738716241236188>; VİÉGAS Fernanda B. ve Martin WATTENBERG. "Timelines tag clouds and the case for vernacular visualization." **Interactions**, C.15 S.4, 2008, s.49-52.

48 Bu çalışmada sunulan tüm analiz adımları, yazar tarafından bizzat yürütülmüştür. Yazarın hukuk, yapay zekâ ve istatistik alanlarında lisans ve lisansüstü düzeyde çokdisiplinli eğitime ve uygulamalı deneyime sahip olması, geliştirilen yöntemin kuramsal tutarlılıkla ve teknik derinlikle bütünlük biçimde uygulanabilmesini mümkün kılmuştur.

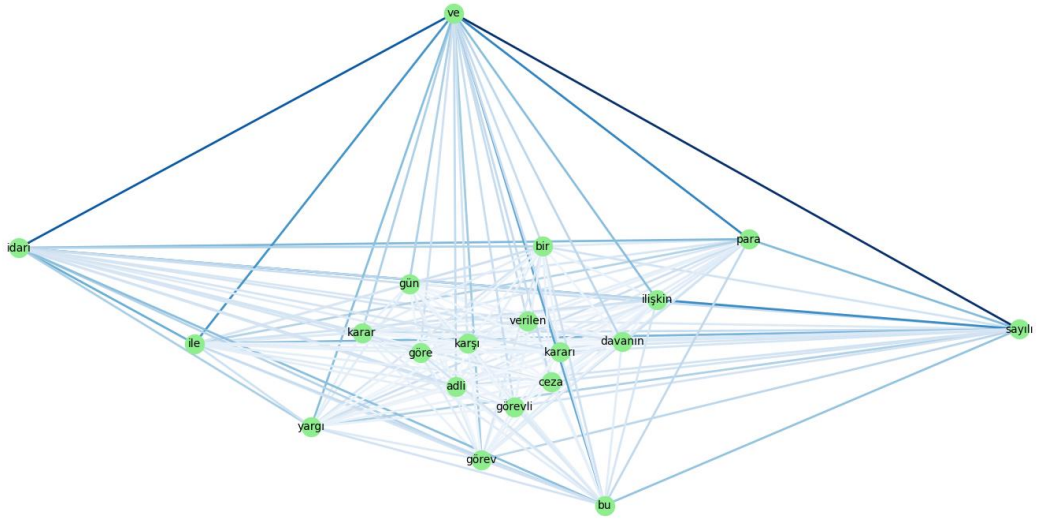

Şekil 1: Adli Kararlarda En Çok Kullanılan Kelimelerin Kavramsal Ağ Haritası⁴⁹

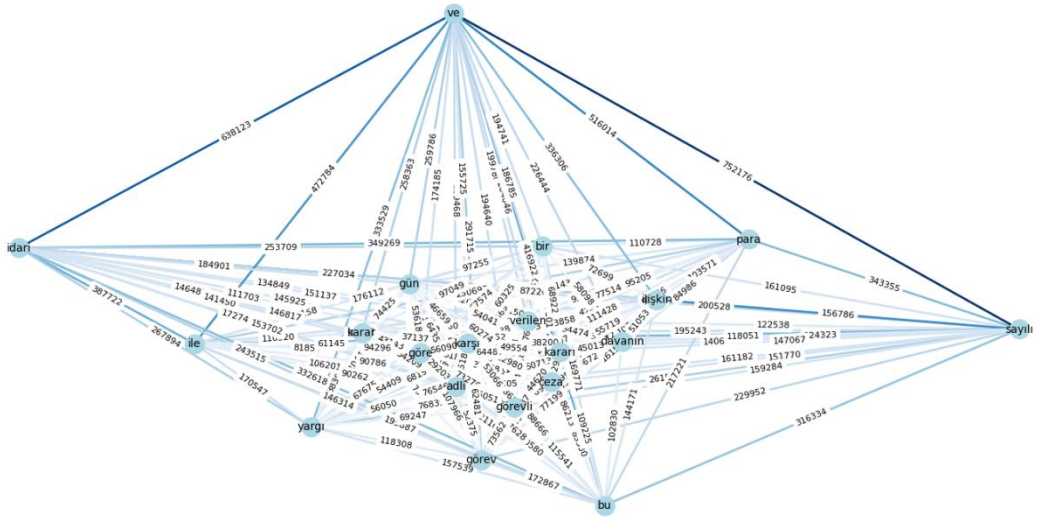

Şekil 1: Adli Kararlarda En Çok Kullanılan Kelimelerin Ağırlıklı Kavramsal Ağ Haritası

49 Bu çalışma kapsamında, teknik olanaklar çerçevesinde tüm adli kararlar bir araya getirilmiş ve bu birleşik metinlerden en sık geçen 20 kelime esas alınarak kavramsal bir ağ haritası oluşturulmuştur. Araştırma, yöntemin işleyişini örneklemek amacı taşıdığından, ileri düzey teknik analizlere yer verilmemiştir. Bununla birlikte, her bir kararın ayrı ayrı incelenmesi ve tüm kelimeler arasındaki ilişkileri ortaya koyan ayrıntılı kavramsal ağ analizlerinin yapılması, yöntemin çok daha güçlü sonuçlar üretmesine olanak sağlayacaktır. Ancak bu tür bir çalışma, yüksek düzeyde donanımsal kapasite ve işlem gücü gerektirmektedir. Mevcut çalışmada bu tür kaynaklara erişim mümkün olmadığından, sınırlı bir örneklem üzerinden temsili bir uygulama yapılmıştır.

Şekil 1: İdari Kararlarda En Çok Kullanılan Kelimelerin Kavramsal Ağ Haritası⁵⁰

Şekil 1: İdari Kararlarda En Çok Kullanılan Kelimelerin Ağırlıklı Kavramsal Ağ Haritası

İlk olarak, adli yargı görevli kabul edilen kararlar üzerinden oluşturulan kavramsal ağ haritası, “karar”, “ceza”, “görev”, “adli”, “kararı”, “yargı”, “verilen” gibi düğümlerin yüksek bağlantı yoğunluğuna sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ağda, özellikle “karar–ceza”, “görev–yargı”, “adli–karar” gibi bağlantıların güçlü olması, adli görev tespitinin çoğunlukla verilen cezanın doğasına ve yargı yetkisine ilişkin kavramlarla temellendirildiğini göstermektedir. Benzer şekilde, idari yargı görevli bulunan kararlarda ise “görevsizlik”, “idari”, “kabahatler”, “kanun”, “görevli”, “karar”, “yargı”, “görev” gibi kavramlar daha sık ilişkilendirilmiştir. Ancak dikkat çekici olan husus, bu iki ağ yapısının oldukça benzer biçimde dağılım göstermesidir. Bu benzerlik,

⁵⁰ Bu çalışma kapsamında, teknik olanaklar çerçevesinde tüm idari kararlar bir araya getirilmiş ve bu birleşik metinlerden en sık geçen 20 kelime esas alınarak kavramsal bir ağ haritası oluşturulmuştur.

UYM'nin adli ya da idari görev ayrımını yaparken farklı kavramsal kümeler yerine benzer sözcük gruplarını kullandığını ve bu nedenle kararların arkasında tutarlı bir ölçütün varlığından söz etmenin güç olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 3: Adli Kararlar Kelime Bulutu

Şekil 3: İdari Kararlar Kelime Bulutu

Bu tespit, kelime bulutu analizleri ile daha da güçlenmektedir. Adli ve idari kararların kelime bulutları⁵¹ karşılaştırıldığında, her iki bulutta da "idari", "para cezası", "kanun", "kabahatler", "görev", "sulh", "mahkemesi", "ceza", "yargı", "görevsizlik" gibi kavramların baskın olduğu görülmektedir. Kelimelerin yoğunluğu ve hacimleri farklılık göstermekle birlikte, tematik olarak benzeşen bu kavramsal kümeler UYM'nin kararlarında kavram setlerini tekrarladığını, ancak bu tekrarların yargı yeri tayininde çelişkili sonuçlara yol açtığını işaret etmektedir.

51 Bkz: dipnot 49 ve dipnot 50.

Bu durum, UYM'nin Kabahatler Kanunu kapsamında henüz istikrarlı ve objektif bir “idari ceza–idari tedbir” ayrımı geliştirememiş olmasından kaynaklanmaktadır şeklinde eleştirilere neden olmaktadır⁵². Yukarıdaki grafik analizleri, bu ayrımın sözlü mantıkla değil, veriye dayalı kavramsal kümelenme ile netleştirilmesi gerektiğini göstermektedir⁵³.

Dolayısıyla, yapay zekâ destekli kavramsal ağ ve metinsel analiz araçları, UYM'nin çelişkili kararlarının görsel haritalanması yoluyla normatif tutarlılığın güçlendirilmesine hizmet edebilecek alternatif ölçütlerin geliştirilmesini mümkün kılmaktadır. Bu araçlar, metin içinde tekrar eden kavramsal çekirdekleri tespit ederek, hangi tür idari yaptırımın idari yargının, hangisinin adli yargının görev alanına gireceği konusunda objektif sınırların belirlenmesine yardımcı olabilir. Böylelikle, anayasal güvence altındaki “doğal yargıç ilkesi”nin ihlal edilmesi riski de azaltılabilir.

2. Yapay Zekâ Destekli Karar Destek Sistemleri: BERT Modeli ile Yargı Yeri Sınıflandırması Denemesi

Metin madenciliği sürecinde ulaşılan ikinci aşamada, UYM'nin Kabahatler Kanunu ile ilgili kararlarının doğal dil işleme yöntemleriyle sınıflandırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, günümüzde hukuk ve yapay zekâ kesişiminde yaygın olarak kullanılan önceden eğitilmiş dil modeli olan BERT kullanılmıştır. Model, kararların metinlerini esas alarak karar sonucunun adli mi idari mi olacağını tahmin etmeye çalışmaktadır⁵⁴.

Modelin doğrulama sürecinde elde edilen %96 doğruluk oranı, oldukça yüksek bir başarıya işaret etmektedir. Confusion matrix'te (karışıklık matrisi) görüldüğü üzere, toplam 365 karar⁵⁵ örneğinden yalnızca 15'i yanlış sınıflandırılmıştır⁵⁶. Performans değerlendirmesi tablosundan da görüleceği üzere hem adli hem de idari sınıflar için F1 değerlerinin 0,96 düzeyinde olması, modelin her iki kategoriye karşı dengeli ve güçlü bir performans sergilediğini göstermektedir. Ayrıca

52 ERASLAN ve ATİK, s.171, 175;

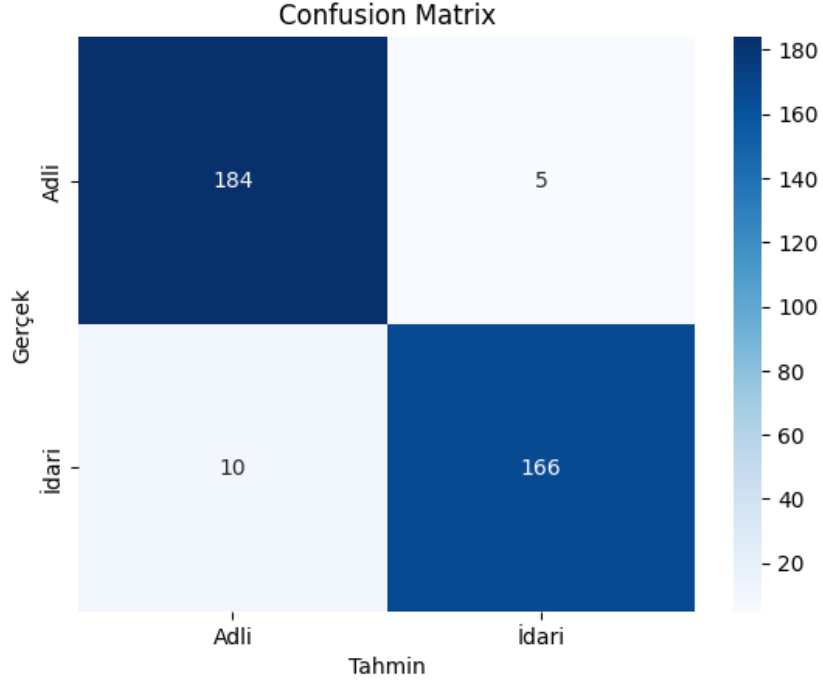
53 Yapılan kavramsal ağ analizinde, UYM kararlarında en sık geçen kelimelerden “ceza” ve “tedbir” kavramlarının farklı kavramsal bağlamlarda kümelendiği gözlemlenmiştir. Örneğin, “ceza” kavramı sıklıkla “kabahat”, “para”, “mülkiyetin kamuya geçirilmesi” ve “idari yaptırım” gibi kavramlarla birlikte aynı ağ bileşeni içinde yer alırken; “tedbir” kavramı çoğunlukla “faaliyet durdurma”, “ruhsat iptali”, “yetki”, “önleyici işlem” gibi kavramlarla eş-zamanlı olarak kullanılmaktadır. Bu durum, “idari ceza” ile “idari tedbir” ayrımının yalnızca normatif ya da sözel tanımlarla değil, karar metinlerindeki kavramsal örüntüler üzerinden de belirlenliğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, kavramsal ağ analizinin sunduğu bu verisel yaklaşım, ilgili ayrımın daha nesnel ve tutarlı biçimde yapılabilmesine imkân tanımaktadır.

54 Bu çalışma, mevcut teknik olanaklar ve zaman kısıtları çerçevesinde, yalnızca yeni nesil bir model olan transformer mimarisine dayalı BERT modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ancak, modelin yalnızca karar vermesi yeterli olmayıp, aynı zamanda bu kararın gerekçelendirilmesi de gereklidir. Bu nedenle, gelecekte yapılacak çalışmalarda modelin karar mekanizmasının açıklanabilmesi için LIME, SHAP gibi yorumlanabilir yapay zekâ (explainable AI) yöntemlerine ve GPT benzeri doğal dil üretim modellerine başvurulması öngörülmektedir. Bu bağlamda, mevcut çalışma, ileride gerçekleştirilecek daha kapsamlı araştırmalara örnek ve temel oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır.

55 Çalışma kapsamında UYM'nin kamuya açık platformundan kendimiz tarafından yazılmış bir web bot aracılığıyla 1824 adet karar çekilmiş ve analize alınmıştır. Bu 1824 adet kararın 1459 adedi yapay zeka modelinin eğitimi için kullanılmış geriye kalan 365 adet karar test için ayrılmıştır. Sonuç tablosunda görülen 365 sayısı buradan gelmektedir.

56 Confusion Matrix, sınıflandırma modellerinin performansını değerlendirirken kullanılan tablolar türüdür. Bu tablo, modelin doğru ve yanlış tahminlerini sınıf bazında gösterir. İki sınıflı bir problemde, satırlar gerçek sınıfları, sütunlar ise modelin tahmin ettiği sınıfları temsil eder. Konu ile ilgili bilgi için bkz: GÖRENTAŞ, (“Doktora Tezi”), s.59.

doğruluk (accuracy) değerinin 0,96 (% 96) olması modelin yüksek bir doğruluk değerine sahip olduğunu göstermektedir⁵⁷.

Şekil 4: Confusion Matrix (karışıklık matrisi)

	precision	recall	f1-score	support
Adli	0.95	0.97	0.96	189
İdari	0.97	0.94	0.96	176
accuracy			0.96	365
macro avg	0.96	0.96	0.96	365
weighted avg	0.96	0.96	0.96	365

Şekil 5: Performans Değerlendirmesi Tablosu

Bu veriler ışığında, söz konusu modelin hâkime yardımcı bir karar destek sistemi olarak değerlendirilmesi mümkündür. UYM üyeleri, karar verme süreçlerinde benzer olayların geçmişte nasıl sınıflandırıldığını bu sistem üzerinden görebilir ve bu yolla daha tutarlı, ölçüte dayalı ve öngörülebilir kararlar verebilirler. Ancak burada altı çizilmesi gereken husus, bu sistemin karar verici yerine geçmeyecek şekilde konumlandırılmasıdır. Yapay zekâ sistemleri, yargının tamamlayıcısı değil; yalnızca bilgiye dayalı bir destekleyicisi olabilir.

⁵⁷ Accuracy, precision, recall ve F1-score, sınıflandırma problemlerinde bir yapay zekâ modelinin ne kadar başarılı tahmin yaptığını değerlendirmek için kullanılan temel performans ölçütleridir. Bu değerler, modelin doğru ve yanlış tahminlerini analiz ederek, özellikle hangi sınıflarda güçlü veya zayıf olduğunu anlamamıza yardımcı olur. bkz: GÖRENTAŞ, ("Doktora Tezi"), s.60.

Ayrıca bu tür yapay zekâ sistemlerinin hukuk pratiğinde yaygınlaştırılması halinde yeni mevzuat düzenlemelerine ihtiyaç duyulacaktır. Özellikle hâkimlerin bu tür sistemlerden nasıl faydalanabileceğine ilişkin yasal çerçevenin çizilmesi, yargı bağımsızlığını ve karar özerkliğini zedelemeyecek sınırların belirlenmesi önemlidir. Avrupa Konseyi ve AİHM gibi kurumların rehber ilkeleri⁵⁸ de bu noktada referans alınabilir.

SONUÇ

Türkiye’de görevli yargı kolunun belirlenmesine ilişkin anayasal ve yasal düzenlemeler, çoğu zaman somut olayların karmaşıklığı karşısında yetersiz kalmakta; özellikle Kabahatler Kanunu kapsamında tesis edilen idari yaptırımların yargısal denetiminde adli ve idari yargı mercileri arasında görev uyuşmazlıkları ortaya çıkmaktadır. Bu uyuşmazlıkların çözümü için devreye giren UYM kararları ise olayın özelliklerine göre farklılık gösterebilmekte, kullanılan ölçütler açısından ise zaman zaman değişkenlik arz etmektedir. Söz konusu belirsizlikler, bireylerin hak arama özgürlüğünü zedelemekte, hukuki güvenliği tehlikeye atmakta ve hukuk devleti ilkesine zarar vermektedir.

Bu çalışmada, UYM’nin Kabahatler Kanunu çerçevesinde vermiş olduğu olumsuz görev uyuşmazlığı kararları, doğal dil işleme ve derin öğrenme teknikleri ile analiz edilerek, hangi olay tiplerinin hangi yargı kolunun görev alanına girdiği konusunda öngöründe bulunabilecek bir yapay zekâ temelli sınıflandırma modeli önerilmiştir. Modelin eğitimi için metin madenciliği, ön işleme ve vektörleştirme adımlarının ardından BERT modeli kullanılmış ve %96 oranında sınıflandırma başarısı elde edilmiştir. Confusion Matrix ve performans metrikleri, modelin her iki sınıfta (adli-idari) da dengeli ve güçlü bir tahmin performansı sergilediğini ortaya koymuştur.

Modelin sunduğu bu başarı, sadece teknik bir yeterlilikten ibaret değildir. Aynı zamanda, görevli yargı kolunun belirlenmesinde mahkemelere yardımcı olabilecek ölçütlerin görünür kılınması, içtihat farklılıklarının sistematik biçimde analiz edilmesi ve kavramsal kümelenmelerin haritalanması açısından da önemlidir. Bu kapsamda, çalışmada yer verilen kavramsal ağ analizleri ve kelime bulutu görselleştirmeleri, UYM’nin kararlarında tekrarlanan ancak yeknesaklıktan uzak olan kavramsal kümeleri açıkça ortaya koymuştur. Özellikle “idari”, “para cezası”, “kabahat”, “sulh ceza”, “görevli”, “yargı” gibi kavramların hem adli hem idari karar metinlerinde ortaklaşa ve yoğun biçimde kullanılması, yargı kolu tayininde sistematik bir ölçüt eksikliği olduğunu destekler niteliktedir.

Bu durum, UYM’nin henüz istikrarlı ve objektif bir “idari ceza-idari tedbir” ayrımı geliştiremediği yönünde eleştirilere konu olmaktadır. Bu çalışma kapsamında yapılan görsel analizler, bu ayrımın yalnızca hukuki yorumlarla değil, veriye dayalı ve yapay zekâ destekli kavramsal kümelenmelerle de ortaya konulabileceğini göstermektedir.

Öte yandan, BERT modeli ile yapılan sınıflandırma sonucunda geliştirilen sistem, “hâkime yardımcı karar destek aracı” olarak düşünülebilir. Bu araç, mahkeme üyelerinin geçmiş benzer

⁵⁸ European Commission For The Efficiency Of Justice (CEPEJ). (2018). European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their environment. Etik şartname ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. GÖRENTAŞ, (“Sanal Yargıç”), s.75; Ayrıca Avrupa Birliği Yapay Zeka Yasası’nda yargılamada kullanılacak yapay zeka sistemleri için ne tür bir yaklaşım geliştirildiğine dair bkz: GÖRENTAŞ Muhammed Burak ve Hamza ÇİFTÇİ. “Avrupa Birliği Yapay Zekâ Yasası Çerçevesinde Yargılamada Yapay Zekâ Kullanımının Değerlendirilmesi”, *İzmir Barosu Dergisi*, C.89 S.1, 2024, s.177-203.

olaylarda nasıl kararlar verildiğini karşılaştırmalı biçimde görebilmesine olanak tanımakta, böylece ölçüte dayalı ve öngörülebilir kararlar üretmeye katkı sağlamaktadır. Ancak bu sistemin, karar verici otoriteyi ikame etmesi değil; yalnızca bilgi desteği sunması gerektiği unutulmamalıdır. Nitekim Avrupa Konseyi'nin 2018 tarihli "Yargı Sistemlerinde Yapay Zekâ Kullanımına İlişkin Etik Şartı", bu tür sistemlerin şeffaf, denetlenebilir, hakkaniyete uygun ve insan gözetiminde olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu çalışmada geliştirilen yapay zekâ destekli sistem; hem içtihatların normatif tutarlılığının güçlendirilmesine, hem de mahkemelerin karar süreçlerinin desteklenmesine yönelik önemli katkılar sunmaktadır. Bu bağlamda, sistemin mevzuat alt yapısı ile desteklenmesi, yargı bağımsızlığına zarar vermeksizin hâkimlerin bu tür teknolojilerden nasıl yararlanabileceğinin sınırlarının yasal olarak çizilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışma kapsamında, teknik olanaklar çerçevesinde adli ve idari yargı kararları ayrı ayrı birleştirilmiş; bu birleşik metinlerden en sık geçen 20 kelime esas alınarak kavramsal ağ haritaları oluşturulmuştur. Böylece, mahkeme kararlarında öne çıkan tematik yoğunlukların görselleştirilmesi hedeflenmiştir. Ancak, araştırma yöntemin işleyişini örneklemek amacı taşıdığından, ileri düzey teknik analizlere bu aşamada yer verilmemiştir.

Her bir kararın tekil düzeyde incelenmesi ve tüm kelimeler arasındaki ilişkilerin çıkarılarak çok daha ayrıntılı kavramsal ağ analizlerinin yapılması, yöntemin açıklayıcılığını ve karar destek kapasitesini önemli ölçüde artıracaktır. Ancak bu tür bir çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için yüksek işlem gücü ve donanımsal kapasite gerekmektedir. Mevcut çalışmada bu tür kaynaklara erişim mümkün olmadığından, sınırlı bir örneklem üzerinden temsili bir uygulama yapılmıştır.

Bununla birlikte, sınıflandırma süreçlerinde yalnızca transformer mimarisine dayalı yeni nesil bir model olan BERT kullanılmıştır. BERT modeli, metinlerin bağlamını daha isabetli biçimde analiz edebilmesi nedeniyle tercih edilmiştir. Ancak, modelin yalnızca sınıflandırma sonuçları sunması yeterli değildir; bu sonuçların gerekçelendirilmesi de gereklidir. Bu noktada, modelin karar verme süreçlerini açıklayabilmek için gelecekte LIME ve SHAP gibi yorumlanabilir yapay zekâ yöntemlerinin kullanılması önerilmektedir. Ayrıca, karar metinlerinin dilsel gerekçelendirmelerini üretebilmek için GPT benzeri doğal dil üretim modellerinden faydalanılması da bu çalışmanın devamı için önemli bir potansiyel sunmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma, sınırlı veri ve teknik kapasiteyle gerçekleştirilmiş olmakla birlikte, hem kavramsal analiz hem de sınıflandırma örneği sunarak ileride yapılacak daha kapsamlı projelere teorik ve metodolojik bir temel oluşturmayı amaçlamaktadır. Bunun yanında bu çalışma, yalnızca teknik bir yapay zekâ uygulaması değil; aynı zamanda hukuki öngörülebilirlik, içtihat tutarlılık ve yargıya erişim gibi temel değerlerin güçlendirilmesine katkı sunabilecek yeni nesil bir adalet teknolojisi önerisidir.

KAYNAKLAR:

AKTAŞ Gülsüm, "Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarında İdari Yargının Görev Alanı Ölçütleri (Belirlenebilir Mi?)". **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, S.5, Ankara, 2015, s.1-35.

BARDAKCI Mehmet Akif, **Kabahatler Kanununa Göre İdari Para Cezaları ve İdari Para Cezalarının Yargısal Denetimi**, (Yayınlanmamış YL Tezi), İstanbul, 2006.

BİLGİN Hikmet, “Yapay Zekânın Mahkeme Kararlarında Kullanımına Uluslararası Bir Bakış ve Robot Hâkimler Hakkında Düşünceler”, **İNÜHFD**, C.13, S.2, Malatya, 2022, s.405-419.

BİRTANE Şermin, “Hakime Yardımcı Yapay Zekâ”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 59, s.233-72, Ankara, 2024, <https://doi.org/10.54049/taad.1515051>.

CENEK Martin, Rowan BULKOW, Eric PAK, Levi OYSTER, Boyd CHİNG ve Ashika MULAGADA, “Semantic Network Analysis Pipeline—Interactive Text Mining Framework for Exploration of Semantic Flows in Large Corpus of Text”, **Applied Sciences**, C.9,S.24, 2019, s.5302, <https://doi.org/10.3390/app9245302>.

CİN Mehmet Onursal “Kabahatler Hukukunda Başvuru Kanun Yolu”, **SÜHFD**, C. 32, S.3, Konya, 2024, s. 1459-1491.

CİVAN Muharrem, “Kabahatler Kapsamında Yargı Erkinin İdari Yaptırım Kararı Verme Yetkisi”, **AHBVÜ Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.28, S.4, Ankara, 2024, s.497-532.

ÇAĞLAYAN Ramazan, İdari Yargılama Hukuku, 16.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024, (“İdari Yargılama”).

ÇATAL Betül. “Yapay Zekanın Karar Verme Sürecinde Kullanılması”. **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** , C.33, S.1, Konya, 2025, s.311-48, <https://doi.org/10.15337/suhfd.1618142>.

ERASLAN Yunus ve Ayşegül ÇOBAN ATİK. “Yargı Kararları Işığında İdari Yaptırımlarda Görevli Yargı Yeri Sorunu”. **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C.1, S. 41, Ankara, 2020, s.151-86.

ERKEÇ Hidayet, **İdari Yargıda İlk İnceleme ve Görev**, (Yayınlanmamış YL Tezi), Ankara, 2006.

FUDOLIG Mikaela Irene, Thayer ALSHAABİ, Michael V. ARNOLD, Christopher M. DANFORTH, Peter SHERİDAN DODDS “Sentiment and structure in word co-occurrence networks on Twitter”, **Applied Network Science**, C.7, S.1, 2022, s.1-27.

GÖRENTAŞ Muhammed Burak ve Hamza ÇİFTÇİ. “Avrupa Birliği Yapay Zekâ Yasası Çerçevesinde Yargılamada Yapay Zekâ Kullanımının Değerlendirilmesi”, **İzmir Barosu Dergisi**, C.89 S.1, 2024, s.177-203.

GÖRENTAŞ Muhammed Burak ve Taner UÇKAN, “Makine Öğrenmesi Yöntemleri Kullanılarak Mahkeme Kararlarının Kümelenmesi”, **Computer Science**, C.8, S.2, Malatya, 2023, s.148-158. <https://doi.org/10.53070/bbd.1318518>.

GÖRENTAŞ Muhammed Burak, **Sanal Yargıç**, 1. Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024.

GÖRENTAŞ Muhammed Burak, **Yapay Zekâ Yöntemleriyle Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarının Tahmini**, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Bursa, 2023, (“Doktora Tezi”).

GÖRENTAŞ, Muhammed Burak “Türk Hukuk Sistemine Uygun Yapay Zekâ Destekli Hukuki Karar Destek Sistemi: Kuramsal Çerçeve ve Mimari Öneri”, **Academy 5th International Conference on Law And Forensic Sciences**, İzmir, 2025, s.21-27.

GÖRENTAŞ, Muhammed Burak, “Artificial Intelligence in Law “, **SSD Journal**, C.8, S.41, s. 1-14, 2023, (“AI in Law”), <https://doi.org/10.31567/ssd.1079>.

GÖZLER Kemal, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, 23. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2019.

GRECO C.M. ve A. TAGARELLİ “Bringing order into the realm of Transformer-based language models for artificial intelligence and law”, *Artif Intell Law*, S.32, 2024, 863–1010. <https://doi.org/10.1007/s10506-023-09374-7>

GÜNDÜZ Fatma Ebru ve Hakan GÜNDÜZ, “Kabahatler Kanunu’na Göre Cumhuriyet Savcısı ve Mahkemenin İdari Yaptırım Kararı Verme Yetkisi”, **Adalet Dergisi**, S.68, Ankara, 2022, s.111-31.

İNCEOĞLU Sibel, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı**, 1.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 200.

KAHVECİ Muhammet. “İdari Yaptırım Kararlarına Karşı Kabahatler Kanunu’nda Düzenlenen Kanun Yollarına İlişkin Bir İnceleme”, **İstanbul Hukuk Mecmuası**, C.82, S.2, İstanbul, 2024, s.609-45.

KAPLAN Gürsel, **İdari Yargılama Hukuku**, 3. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2018.

KAYABAŞI Sadi, **İdari Yargının Görev Alanında Kabahatler Kanunu İle Meydana Gelen Değişiklikler**, (Yayınlanmamış YL Tezi), İstanbul, 2010.

KORKUT Levent ve Cengiz OTACI, **Türk Kabahatler Hukuku**, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.

KULA Ayşegül, Kabahatler Kanunu’nun Genel Hükümleri, **TBB Dergisi**, S.140, Ankara, 2019, s.43-70.

KURT Hayrettin, “İdari Yaptırımlara Karşı Güvenceler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.18, s.1, Ankara, 2014, s.131-78.

LAMBA Manika, Margam MADHUSUDHAN, (2022). “Network Text Analysis”, In: **Text Mining for Information Professionals**. Springer, s.139-172, https://doi.org/10.1007/978-3-030-85085-2_5.

OĞURLU Yücel, İdari Yaptırımlar Karşısında Yargısal Korunma, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000.

ÖZBAYKAL Nagihan Tandoğan, **Medeni Yargı İle İdari Yargı Arasındaki Yargı Yolu Ve Hüküm Uyuşmazlıkları**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

SKEPPSTEDT Maria, Magnus AHLTORP, Kostiantyn KUCHER ve Matts LINDSTRÖM, “From word clouds to Word Rain: Revisiting the classic word cloud to visualize climate change texts”, **Information Visualization**, C.23 S.3, 2024, s.217-238 <https://doi.org/10.1177/14738716241236188>.

STANISZ Tomasz, Jarosław KWAPIEN ve, Stanisław DROŻDŻ, “Linguistic data mining with complex networks: A stylometric-oriented approach”, **Information Sciences**, 2019, S.482, s.301-320, arXiv:1808.05439.

TAŞDELEN, Okan. “Çelişkili Yargı Kararlarının Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi”. **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, S.7, Ankara, 2016, s.987-1024.

TOHALİNO Jorge A. V., Thiago C. SILVA, Diego R. AMANCİO, “Using virtual edges to extract keywords from texts modeled as complex networks”. **arXiv preprint**, 2022, arXiv:2205.02172.

TOPUZ Nurdane, “Görev Uyuşmazlıklarının Çözümü İçin Uyuşmazlık Mahkemesi’ne Yapılacak Başvurular”. **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, S.2, Ankara, 2013, s.159-85.

VÍEGAS Fernanda B. ve Martin WATTENBERG. “Timelines tag clouds and the case for vernacular visualization”, **Interactions**, C.15 S.4, 2008, s.49-52.

YENİAY Lokman, “Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Yargı Ayrılığı Sistemi Üzerine Bir İnceleme”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 26, S.1, İstanbul, 2020, s.161-189.

YILMAZ Cihat, **5326 Sayılı Kabahatler Kanunu Uyarınca Mahkemelerin Ve Cumhuriyet Savcılarının İdari Yaptırım Uygulaması**, (Yayınlanmamış YL Tezi), Kocaeli, 2023.

YILMAZOĞLU Yunus Emre “İçtihat Farklılıklarının Temel Hak Ve Özgürlükler Yönünden Değerlendirilmesi”. **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, s.13, Ankara, 2019, s.551-662.